

LÁBASS ENDRE

Képek

Vexillum mortis

Egy régi, halotti prédikáció gyűjtemény (P. Baranyi Pál: Imago Vitae et Mortis Nagyszombat, 1712. 18. prédikáció Num. 5) egy ősi hiedelmet említi: a hajjal született csecsemők a „halálnak zászlajával” születnek.

Hónapok óta együtt éltem két zebra-pinttyel, egy szürkével s egy fehérrel. Ahogy közelítettem, felém ugráltak levegőbe feszített madzagukon, fölém érve fejemre ugrottak, és hajszálimat huzogatva kapargáltak hajamban, mint valami vetésben. Kezemben tartottam egy előhívó tálat meleg vízzel, ez volt a fürdőjük, s még le sem tettem az asztalra, peremére repültek, majd a vízbe tottyantak, kezemben fürödtek. Reggel hozzám repültek, arra ébredtem, két madár néz a szemembe három centi közelből.

Apám kopott falú lakásában történt. Tisztán behallatszanak a szomszédok káromkodásai. Az íróasztalánál, ahol régen a betűket tanultam, most történeteket írok apámról, akinek cipőjét hordom. Elolvas egy dramaturg. Meghív-nak egy vidéki városba, irodalmi fórumra, fiatal írók színdarabjairól fognak beszélni s műhelybemutatók lesznek. Leutazom, napokat beszélgetek a színészekkel. Egy délvidéki fiú alakít „engem”. Elmondom neki, hogy minden úgy történt, amint a darabban írtam. Nem szeretek utazni, nem merek. Mindig megbetegszem. A darabbeli apa az én apám volt. A színészek alig néhány próba után meghatóan jól előadják a 35 perces történetet. Próba közben hírt kapok otthonról, eltűnt a szürke madár, és a fehér sírva keresi. A bemutató előtti éjszaka. Egy hete nem alszom, most még kevésbé. Reggel az utolsó próba, az előadás helyszínén az egyetlen.

Elmondom az engem alakító fiatal fiúnak, amíg nem voltam otthon, megint baj történt. Ez a színész végig a próbák s az előadás alatt édesapjára gondolt, aki a délvidéken maradt, beteg s ő nem tud hazamenni meglátogatni, mert elvinnék katonának. Így játszott. Csak pár kritikus meg újságíró látta. Megmutattam volna néhány barátomnak, ismerősömnek.

Otthon hosszas keresés után megtaláltam a madár holttestét az egyik könyvszekrény mögé csúsztatva. Feje, s egyik kis lába kilógott a szekrény mögül, ráakadva hosszú, fekete hajszálok gomolyaga, abba tekeredve szemetek. A madár szokása szerint fészeképítéshez gyűjtögetett ezt-azt, belegabalyodott a hajszálok el-téphetetlen hálójába, bezuhant a szekrény mögé, ott nem tudott repülni, csak vergődni, nyilván üvöltött, csipogott, zokogott, haldoklott egy álló napig. Aznap, amikor a távoli város színházában a műhelybemutató volt. A fehér madár meg végignézte, hallgatta a haldoklást. Azóta nem száll hozzám és sokszor odaugrál a szekrényhez, a hely közelébe, ahol végignézte társa halálát. Néha szemberepül a tükörrel, s egy másodperc tört ezredrészéig azt álmodja, a szürke repül szemben.

Számok

*Eti 1969. január 9-én reggel 9-kor született.
(Anna azt mondta, különös ez a sok kilences.)*

A Damjanich utca. Van ott egy kis pince-étkezde. A trolimegállótól nem messze egy konténerben kidobott papírládashalalom hevert, mindegyik doboz madzaggal átkötve és megszámozva. Közelebről megnéztem őket. Párnahuzatok, paplanok, ciha, matrac = halálpiramis. A dobozokban minden összehajtogatva, gondosan, szépen eltéve, sok levendulával, egyéb molyírtókkal.

„Az emberi természet hozza pedig azt magával, hogy a' Halálnak bizonyos birodalma, és urasága alá vagyon vetve, a' mint jól vette eszébe Aquinumbeli Szent Tamás, amaz mondását fontolván Jób pátriárkának. Kik sár házakban laknak, kiknek földi fundamentomok vagyon, meg emésztetnek mint molytól, úgy mond a' megnevezett Szent Doktor. Valamint a' moly meg emésztí a' ruhát, kiből származik; úgy a természet szerént való Halál, a' testnek belső alkalmatosságiból származik.”

Belenéztem az egyik papírdobozba és ruhákat, cipőket láttam. A dobozon egy nagy 9-es szám volt. Hazavittük. Otthon kibogoztam a csomót. Egymás után kerültek elő a férfi mellények és a huszas-harmincas évekbeli férficipők. Női ruha egy sem. Gyerekkoromban, az ötvenes évek végén, a hatvanasok elején varázsige volt: „csomagból van”. Ezalatt a nyugati ruhaneműt értették a szülők. Most úgy éreztem magam, mint aki „csomagot kapott”. Teljesen kikupálódtam. Még elábrándoztam egy kissé a Vadölőben felnyitott titokzatos ládán, ilyesmi-ken, aztán már sorban jutottak eszembe a régi dolgok. Szavak, rövidítések, emberek. Az „IKKA-csomag”. Cugehőr, bisz gromoboj, hóbelevanc. „KEOK”.

Másnap éjszaka egy csapzott, szakállas férfi jött velem szemben lobogó, palackzöld ballonban és egy recsegő-zizegő csomagot nyújtott felém, melyből valami pergett az aszfaltra. — Vegye meg, kávé, marha jó kávé, semmi baja, itt dögöljek meg, ha akármilyen baja is van, csak kicsit kirepedt a zacskó és nem akarták ott megvenni a marhák — mutatott vaskos ujjaival a Duna poharazó irányába. Utolsó hatvan forintomért egy kiló kávé birtokosa lettem. Otthon megnéztem a pirosas zacskót: „IKKA KÁVÉ”. Édesanyám többszörösen elcsodálkozott — hogyhogy, ez még van? — De kisfiam, pörköletlen kávébabot vettél. És egy edényben a gázon megpörkölte, mint régen gyermekkoromban, egy fakanállal folyamatosan kevergetve a szemeket. Soha nem hittem volna, hogy még egyszer érezni fogom ezt az illatot. Ülök a kilences láda vastag, fekete nadrágjában, mellényben és IKKA kávékat kortyolok.

Gyűjtemények

— „A gyerek túl eleven, jó lenne lekötni valamivel” — mondták szüleim és máris kaptam egy pár bélyeget, meg egy kis albumot. Rögtön nekiültem rendezgetni, mint egy csöpp, idomított lény. Azóta gyűjtök. Nem bélyeget, azt korán abbahagytam. Például, amikor festeni kezdtem, megtanultam Picasso egy mondását: — „minden festő először gyűjtő, aztán, hogy nem tudja megszerezni kedves képeit, másolgatni kezdi azokat, hogy legalább saját kezdetlegesebb kivitelezésében, de meglegyenek a szeme előtt. Azután a minták összekeverednek,

már oly sok mindent szeret a gyűjtő, hogy lassan egyéniségnek hiszik, (nevezik)."

Egyre többet olvastam. Összegyűlt a rengeteg könyv. S ahogy teltek az évek, apám meghalt, az ő könyvei is átúsztak könyvtáramon. Egyre több volt a holmi, egyre nagyobb a gyűjtemény. Most már, ha utazni akarok, hogyha összeszedem bátorságomat, gondolok egy merészet, hiába, a gyűjtemény valóban „lekötött” (— Túl eleven a gyerek, le kellene valamivel kötni...) Annyira elmennék messzire...

Nemhiába történt, hogy a festő, akit előbb idéztem, időszakonként lezárta telifestett műtermeit s *elköltözött*.

Róma

Újabbán füstölőket gyúrok agyagból. Oklömnyi bábuk, belül üregesek, hogy jól kiégethetőek legyenek, és mondjuk a szemrészükön jön a bennük elrejtett kis kúp alakú füstölő füstje. (A szemrés formája fontos, az alakítja a füstoszlop formáját.)

Pedig félek a füsttől. Apám is sokat dohányzott. Az újabb kiadású könyvek fehér gerince megbarnult könyvespolcán, mint az egykori Central kávéház utódában az Eötvös klubban évekig a falak magasában felakasztott festményeim, melyeken a koncertekre összegyűlő fiatalok cigarettafüstje sötétbarna, ragacsos cseppekben lerakódott.

Édesanyámnak is tetszenek a kis agyagfigurák, kért egyet, hogy majd azzal illatosítson. Amikor fiatalabb koromban pipáztam, körbe kellett járnom a lakásban, hogy jó illat legyen, s mint füstölőm elődje pőfékeltem.

Barátom most Rómából hoz karácsonyi ajándékot. Cavalier Piranesi metszeteit a Városról. Szép nyomatok, de a papír túl fehér. Édesanyám megjegyzi, hogy csak hagyjam nála, kiteszi őket és nemsokára megbarnulnak. A lakásban minden cserződik, sötétül cigarettájának állandó füstjétől. Megborzongva nézem az Angyalvárat, a Piazza Navonát, a Campidogliót.

Csillagképek

Némileg megnyugodtam, amikor a Gellérthegy utca aszfaltján egy éjszaka megtaláltam a Nagyvilág 1963. évi februári számában Kafka: *Levél apámhoz* című írását s az utcai neon alatt szokás szerint egyből beleolvastam a leletbe láttam, hogy nem vagyok valami különös lény, hiszen egy ilyen komoly ember is, akit szeretek, ezt írja:

„Drága Apám,

a minap egyszer megkérdezted, miért állítom azt, hogy félek Tőled. Mint rendesen, ezúttal sem tudtam, mit feleljek, részint épp Tőled féltemben, részint meg azért, mert e félelmet sokkal több körülmény indokolja, semhogy élőszóval részletezve akár félig-meddig is összefoglalhatnám. S ha most írásban próbálok válaszolni Neked, még ez is túlon túl hiányos lesz, mivel félelmem s mindaz, ami belőle következik, az írásban is gátol, ha Rólad van szó, és mert az anyag nagysága jóval túlnő emlékezetemen és értelmemen.”